

חריש וקציר דנקט קרא, כדכתב רש"י שה, וא"כ ממנ"פ אי סברי צדוקים כר"ע דהאי קרא בשביעית מיירי, על כרחך דקדמה להם ידיעת איסור החרישה, ואם הם מפרשים הקרא כפשטיה, הרי מפורש כאן איסור חרישה בשבת, ואיך שלא יהיה מודים צדוקים באיסור החרישה בשבת ודוק. [ועי' באבן הראשה סי' כ' ד"ה ועפמ"ש יש ליישב כו']. שו"ר במשנת חכמים דף נ"ב טור ג' שהקשה ג"כ קר' תוס' ורא"ש הנ"ל, וכתב: ודחיקא מילתא טובא דס"ל לדרוש האי קרא בשביעית, דאין לומר טעות כי האי, כיון דלא ידעו דאסור בשבת, מהיכא תיתי להוציא קרא ממשמעותיה, ובש"ס לא אמרי' דקאי אשביעית כ"א דבשבת לא אצטריך קרא, כ"נ פשוט, עכ"ל, והוא כדכתיבנא בעזה"י.

ומ"ש התוס' והבאר שבע דרב יוסף רישא דאבות מלאכות דפרק כלל גדול נקט, צ"ע, דהא תנן התם הזורע ברישא. ולזה כיון המגיה בתוס' אות א'. [ובמנח"ח מצוה ק"כ (דף ד' טור ד) כתב דמ"ש בגמ' חרישה באמת בחרישה בלא"ה פטורין דה"ל דבר שהצדוקים מודים, אך נקט לדוגמא אבל הכוונה באב שאין הצדוקים מודים]. ובמשנת חכמים שם תירץ: די"ל דטעו דאין איסור כ"א בקצירה וחרישה ביחד וכמ"ש התוס' במס' שבת דף ע' להקשות דנימא דקרא דבחריש וכו' היינו אם חרש וקצר, ותירצו מדלא כתיב בחריש וקציר תשבות, ומדכתיב בחריש ובקציר כו' ע"ש, והב"ד טעו בזה, כ"נ, דאם ידעו שאסור אף באיסור עשה, לא מקרי טעות, ועמ"ש המל"מ פי"ב משגגות ה"א ואכמ"ל, עכ"ל. [המל"מ שציין, רמזוהו בדבור דלהלן]. ובבית אהרן הביא בשם בעל דמשק אליעזר על ביאור הגר"א, שצריך להגיה בלשון התוס' וכצ"ל: חרישה דאבות מלאכות דפ' כלל גדול נקיט, והכוונה להש"ס שבת דמוקי מתני' דתנא בא"י קאי ופרש"י שם דהא נמי חרישה הוא יע"ש, וכוונת התוס' כאן דהא חרישה שאחר זריעה הוא דבר שאין הצדוקים מודים בו, יע"ש, עכ"ל.

בגמ' אין חרישה בשבת. - כתבר"ח: פירוש איסורה. וצ"ב מה כוונתו. גם הרא"ש גרס בגמ': אין איסור חרישה בשבת. ויתכן דכוונתו דלא נפרש אין חרישה בשבת היינו דאין חיוב מיתה וכתא אחרישה בשבת, אבל איסורא מיהא יש, אלא נפרש דהורו דאין כלל איסור בחרישה בשבת, וכמסקנת המל"מ רפי"ב משגגות [הנ"ל ג' ב' ד"ה כיצד, ולעיל ע"א ד"ה אלא לעולם כדרכה, ולהלן ד"ה בעי רב זירא].

בגמ' אמר לך רב יוסף כו' כדשנין. - גבי שומרת יום

דשביעית, ובאם תמצא לומר דאין חרישה בשבת הוי עקירת כל הגוף הוא דבעי באין חרישה בשבת דשביעית מהו, ע"ש ברא"ש שכתב כן להדיא [וראה בדברינו שם], וא"כ הרמב"ם דפוסק דסוגיין פשיטא ליה בעיא דרב יוסף דזה חשיב עקירת מקצת והויא הוראה, פשיטא דאין מקום לבעיא דרב זירא, דודאי כה"ג הוי הוראה בעקירת מקצת ומביאין פה, ולכן לא הזכירה הרמב"ם. [ועיין עוד בקרן אורה סד"ה ונעלם דבר, ובמצפה איתן בעמ' ב].

דף ד' ע"ב. בגמ' בעי רב יוסף אין חרישה בשבת מהו. - והקשה הרא"ש תיפוק ליה דהוה דברים שצדוק ובייתוס מודים בו דכתיב בחריש ובקציר תשבות. וגם תוס' עמדו בזה, וכ"כ מהרש"א בבאור דברי רש"י ע"ש. [ועי' יד אליהו (רגולר) ח"ב ערך "ב"ד" סי' ב' ד"ה והנה]. ולכאורה קשה אמאי פשיטא להו דצדוקין מודים בו, והא במכות ח' ב' פליגי ר"ע ור' ישמעאל, דלר"ש מישתעי האי קרא בשבת, אבל ר"ע מוקי קרא ד, בחריש ובקציר תשבות" לשביעית, בחריש של ערב שביעית שנכנס לשביעית וקציר של שביעית שיצא למרצ"ש, וא"כ דילמא הצדוקים מפרשים הפסוק כר"ע ואינם מודים באיסור החרישה בשבת. ועוד דע"כ צדוקין לא מפרשי האי קרא כר"ש דבשבת מיירי ולאשמעינן דקצירת העומר דוחה שבת, דהא הם סברי ד, ממחרת השבת" דכתיב בעומר היינו מחרת שבת בראשית ולא מחרת יר"ט, כדתנן במנחות ס"ה א', א"כ לדידהו קצירת העומר לעולם א"א להיות בשבת, דהא קצירתו כלילה כדתנן שם ע"א א', א"כ לשיטתם דצדוקים לעולם קצירת העומר במוצאי שבת הוא, וע"כ דלא סברי כר"ש, א"כ נימא דסברי כר"ע וכנ"ל, וואיתי באשל אברהם (ננימרק) שתמה כן. [הגה"ה, והא דהוצרך רי"ש במנחות ס"ה ב' למילף דלא כצדוקים מהא דהבא עומר בפסח ושתי הלחם בעצרת כו' ע"ש, ולמה לא יליף מהא דבחריש ובקציר תשבות דלדידיה אתא דקציר העומר דוחה שבת ודלא כצדוקים, עי' בית הלוי ח"א סי' ל"ח אות י"ג, ובשיח יצחק למכות ח' ב' ד"ה ר' ישמעאל].

אכן נראה דלק"מ, דהא באמת פשטיה דקרא מישתעי בשבת, כדכתיב רישא דקרא, ששת ימים תעבוד וכיום השביעי תשבות" [וכן מבואר בתוס' מר"ק ג' ב' ד"ה שהרי כו' א"נ כו' ע"ש], אלא דר"ע סבר דבהכרח ליכא לאוקמי קרא כפשטיה, משום שכבר קדמה לנו ידיעת איסור חרישה וקצירה בשבת, שהרי הם מכלל ל"ט מלאכות, ומאי שנא

מ"ש בזה], ולדברינו עתה א"כ מבואר עוד בסוגיית הגמ' דס"ל דלא כרב יוסף, דהא הגמ' נקטה לתירוצ' פשוט, דאמרי הוצאה הוא דאסור, הכנסה מותר', הרי דנקטה סתמא דסוגיית הגמ' דכה"ג חשיבא עקירת מקצת, דלא כבעיא דרב יוסף, וכיון דר"י כייל לעקירת תולדה בהדי עקירת אב, שהרי לא הזכיר בדבריו עקירת תולדה, רק עקירת אב, וכלל בזה גם עקירת תולדה, הרי דשויס הם, וכיון דלגמ' פשיטא לה דעקירת תולדה לא הוי עקירת גוף, ה"ה עקירת אב לא הוי עקירת גוף, דוק. והרמב"ם הזכיר עקירת אב דהוי בטול מקצת, וכ"ש עקירת תולדה.

וידידי הרב צבי יהודה אדלשטיין נ"י העירני דיש לבאר ספקו דרב יוסף בעקירת אב אי חשיבא עקירת גוף או עקירת מקצת, עפ"ד תוס' רי"ד בשבת קל"ח א' שכתב ח"ל: כיון דהבערה לחלק יצאת, כאילו כתיב לאו אכל מלאכה ומלאכה דמי, והר"ל כמו לאוין דחלב דם שהן חלוקין זה מזה וצריך להתרות על החלב משום חלב ועל הדם משום דם, וכך על כל מלאכה ומלאכה, עכ"ל (והובא בתוצאות חיים סי' ה' אות ב' ע"ש), ולפ"ז כיון דנחשב כאילו נכתב בתורה לאו על כל מלאכה ומלאכה בפנ"ע, אם התירו אב מלאכה, יש לחושבו עקירת כל הגוף של אותו לאו דאב זה, או דכיון דסו"ס מדו בכולהו שבת, וכל הגי לאוי דמלאכות שבת נכללו בלאו זה ד, לא תעשה כל מלאכה, הוי עקירת מקצת, וזהו צדדי ספקו דר"י. ואם נבאר כן ספקו דר"י, אין מקום לדברינו הנ"ל דר"י נסתפק גם בתולדה, דאיזה צד י"ל דעקירת תולדה תיחשב עקירת כל הגוף.

ואולם בתוצאות חיים שם הביא דרש"י לא ס"ל כתורי"ד הנז', רק ס"ל דמלאכות דשבת אינם שמות מוחלקים, רק הכל איסור שבת, וחילוקן לחטאות מפאת גופין מוחלקין, ע"ש, וא"כ לרש"י לשיטתו שפיר יש לפרש כדבארנו, דר"י גם בתולדה מספקא ליה, ומדוקדק א"כ לשון רש"י וכנ"ל. [אלא דבעיקר הא דכתבנו דהכנסה תולדה היא, עי' ברמב"ן שבת ב' ב' ד"ה אלא אר"פ, שכתב דלר"פ הכנסה היא אב, וערש"י שם ד"ה מי לא עסקינן כו' דהא ע"כ אהכנסה נמי חייב כדקתני מתני' העני חייב, וקתני המוציא, עכ"ל. ואי ס"ל דהכנסה היא תולדה מה מוכיח מהא דהעני חייב, ודאי דחייב משום דתולדה היא, אבל בכלל "המוציא" דפרק כלל גדול אינו, דהתם באבות מישתעי, ומוכח לכאורה ג"כ דמפרש רש"י שם

כתב רש"י: כדשנין לעיל דל"ה עקירת כל הגוף דשומרת יום, ע"כ, ולא הזכיר שום אחד מהאוקימתות דלעיל. וגבי שבת הביא האוקימתא, דמושיט חזרוק שרי', דהוא תירוצ' שני דגמ' לעיל. וגבי עכו"ם הביא האוקימתא, דהשתחואה שלא כדרכה שריא' דהוא לשון התירוצ' הראשון בגמ' לעיל. ובפרט למה שהבאתי לעיל ע"א ד"ה ואיב"א דאמרי השתחואה כו', דלר"ח והתשבץ ל"ג, כדרכה" בתירוצ' השני, דבודאי "שלא כדרכה" שהביא רש"י כאן הכוונה לתירוצ' הראשון, וצ"ע בשינויים אלו שבדברי רש"י.

והנה יש לעיין בבעיא דרב יוסף, אם רק אעקירת אב מלאכה הוא דקבעי אי חשיב עקירת גוף, וכדהזכיר "חרישה" שהיא אב, אבל עקירת תולדה פשיטא ליה דכיון דקא מדו באב דאסור, עקירת מקצת חשיבא, או דאף אעקירת תולדה נמי מיבעי ליה אי חשיב עקירת גוף, כיון שעקרו לכולא גופא דהאי תולדה, ועקירת מקצת לפ"ז הוי רק בהתירו אופן מסויים מהאי תולדה, אבל בעיקר התולדה מדו דאסור, או דילמא כיון דקא מדו בכולה אב, כבטול מקצת דמי. והא דהזכיר אב, הוא לומר דיש צד דאף עקירת אב לא חשיבא עקירת גוף אלא עקירת מקצת. והנה אי נימא דאף בעקירת תולדה מספקא ליה לר"י, יתיישבו דברי רש"י בדקדוק רב, דגבי שומרת יום הרי לב' תירוצי הגמ' מיירי בעקרו רק אופן מסויים מאיסור שו"י, ושפיר יכול ר"י לאוקמי כב' התירוצים, וזהו שכתב רש"י, כדשנין, דל"ה עקירת כל הגוף דשו"י, וכונתו לב' תירוצי הגמ'. וכן גבי השתחואה דלב' התירוצים מיירי שהתירו רק אופן מסויים שבהשתחואה, ויכול ר"י לאוקמי כב' התירוצים, וזהו שכתב רש"י, כדשנין, דהשתחואה שלא כדרכה שריא', וכונתו ב, שלא כדרכה" לשתי המשמעויות שבו, שלא כדרכה של אותה ע"ז, כשינויא קמא, ושלא כדרכה של השתחואה, דהיינו בלא פיו"ר, כשינויא תניינא, ואין כונתו ב, שלא כדרכה" לתירוצ' ראשון בדוקא. אכן לענין שבת לא יוכל ר"י לתרץ כתירוצ' ראשון, דאמרו הוצאה אסורה הכנסה מותרת, דא"כ נמצא דעקרו כולה תולדה דהכנסה, ולר"י מספקא ליה אי כה"ג חשיב עקירת מקצת או עקירת גוף, ורק כתירוצ' שני דהתירו רק מושיט חזרוק, שזהו פרט מהוצאה או הכנסה, ובעיקר האיסור מדו, זה הוי לר"י בדאי עקירת מקצת, ולכך כתב רש"י, כדשנין, דמושיט חזרוק שרי דל"ה עקירת כל הגוף, דוק.

ובזה יבואר ג"כ פסק הרמב"ם דעקירת אב הוי עקירת מקצת וחייבים [ראה לעיל סוע"א